

Vi skal bryde mønstret i de sociale indsatser

Knud Aarup, tidligere socialdirektør i Randers Kommune, tidligere direktør i socialstyrelsen og nuværende formand for Socialpolitisk Forening, er en mand med skarpe holdninger og et vigtigt budskab på det socialpolitiske område. Ligeværd har talt med ham om udviklingen på området.

TEKST OG FOTO: PETER CHRISTENSEN

Du har sagt, at det offentlige Danmark ikke har udviklet noget på det sociale område i 30 år?

Jo, det har jeg sagt, men man skal lige have eftersætningen med der. Det jeg siger det er, at hvis jeg skal vurdere det på baggrund af samfundets dårligst stillede 15-20%, så har vi ikke udviklet nyt de sidste 30 år.

Er der da ikke sket bare noget godt?

Jo, afinstitutionaliseringen på baggrund af særforborgens udlægning. Det, at man fik villaer i boligområder, som havde deres eget liv og hvor beboerne kunne styre deres eget liv. Selvfølgelig havde de støtte, men de fik en helt anden naturlig og værdig placering i et lokalområde. Børnene kunne se dem vente på bussen, når de skulle ind på REVA værkstederne.

Så de blev en del af livet?

Ja, de blev en del af livet, inkluderet i samfundet som helhed kan man sige, og det synes jeg har været rigtig godt. Det er en utrolig gave, at vi fik det udviklet. Problemet er bare, når vi kigger på det i dag, så begynder man at lave bofællesskaber med 80 beboere.

Altså store enheder i stedet for mindre?

Det gør man, fordi det er vanvittigt dyrt at have for eksempel natdækning på små steder. Så der er en masse økonomiske rationaler for, hvorfor man i kommunerne begynder, jeg var lige ved at sige at reinstitutionalisere, nogen af de her borgere, så de kommer til at leve helt i deres eget miljø.

Hvordan går det med sociale indsatser, der bringer borgeren videre?

Se på anbragte børns vilkår i dag. I 2011 udgav SFI en forløbsundersøgelse der viser, hvis du sådan skal skære det ud i pap, at anbragte børn kommer ud af anbringelsen uden positive effekter målt på uddannelse, beskæftigelse, sundhed og kriminalitet. Når 40% af alle anbragte børn ikke tager folkeskolens afgangseksamen, så får

de en meget skæv start på livet. Det er ikke det samme som, at der ikke er nogen, der kan kæmpe sig igennem, men dem der kæmper sig igennem gør det på trods. De må have ualmindeligt stærke ressourcer og have mødt nogen, der gjorde en forskel. Og sådan kan du tage handicapområdet, de har en beskæftigelsesgrad på 46%, hvor vi andre ligger på 78-79%. SFI lavede en undersøgelse i 60'erne forud for kommunalreformen i 70, der var beskæftigelsesgraden for mænd 75.

Måske er vi heller ikke gode nok til at finde, hvor der er nogle muligheder for dem?

Jeg er kommet til den konklusion, at selvfølgelig kan vi lave gode indsatser for at få folk i job, men vi har ikke nok fokus på at få dem frelst gennem uddannelsessystemet og på den udskillelse, som sker i puberteten. 97,4% af alle 3-5 årige, de er i dag i institutionstilbud. Vi har fat i alle og til trods for det, så flytter indsatsen ikke for alvor for de dårligst stillede 15-20%.

Hvis nu det offentlige ikke udvikler effektive indsatser, hvor skal det så komme fra?

Jeg holdt meget af bistandsloven, men det kedelige var en mere eller mindre aflysning af, at man havde brug for civilsamfundet. Når vi kigger historisk på det, er alt det man laver i den offentlige sektor et eller andet sted rundet af initiativer, som nogen i civilsamfundet tog, fordi de kunne se et problem. Nu har vi brugt de sidste 35 år på, at kommunalisere selvejende institutioner, og jeg tror der er hel masse social innovation, der er gået tabt.

Er private midler og fonde kommet til at spille en større rolle?

Fundene spiller en stor rolle på nogle områder, og det er godt. Det fundene kan er at lave langvarige projekter med et 10 årigt perspektiv. I den offentlige projekter laver vi ikke 10 årige projekter. Der taler vi puljestyring, og det er i heldigste fald noget

man kan lave i 3 år, og så laver man en ny variation over det samme. Nej, der er ingen, der tænker langsigtet længere i den offentlige sektor.

Så der er også viden der går tabt?

Der er viden, der går tabt, og vi har ikke fået styr på at bruge den viden, vi har. Der er nogle begavede ildsjæle, der får sat gode ting i gang rundt omkring, men det er ikke noget, der for alvor rykker ved de store statistikker. Og det er da mærkeligt, når vi har 230.000 i Danmark, der arbejder med sociale problemer. 140.000 i uddannelsessystemet. Det er alle sammen vores velfærdsinstitutioner. Det er mange, der arbejder med de problemer, og det burde vise sig i form af, at vi ikke stadig taler om mønsterbrydere, der klarer sig på trods. Vi har flere kroner og bedre uddannede på området. Hele velfærdssektoren, og tager vi uddannelse med, fylder jo 800 mia., men vi bruger dem bare ikke rigtigt. Og det er det, der piner mig. Jeg mener ikke, at vi, også jeg, grundlæggende har bidraget med noget nyt.

Det er også noget med vores sprog. Er der ikke en tendens til, at socialt udsatte bliver sat over en kam, stigmatiseret og omtalt som en samlet gruppe på trods af at årsag og problemer kan være vidt forskellige?

Der er også nogen, der på et tidspunkt har sagt, at der skal jo være nogen, der ligger nederst i samfundet. Det er sådan en almindelig konkurrencelogik. Der er nogen, der skal være tabere, for at andre kan være vindere. Hvis du går partiernes programmer igennem, går alle ind for lige muligheder, men det er præcis det med de lige muligheder, som er problemet i dag. Det har vi ikke, og det starter allerede før fødslen. Hvem stimulerer sit barn sprogligt fra starten, det er da de ressourcer stærke forældre. Den sproglige forskel vil allerede være stor fra vuggestue og børnehave, og den fortsætter op gennem folkeskolen og videre i ungdomsuddannelsen.

Nu er der jo så, fordi beskæftigelsesministeriet er blevet spurgt, kommet tal på, hvor mange fattige børn, 7000, der kommer ud af kontanthjælpsloftet?

Jeg savner forskning i forbindelse med sådan nogle vurderinger. Der er kommet en samling af forskningsresultater, der påviser konsekvensen af at have bare lidt mindre. Altså, det at du konstant har en vis økonomisk bekymring, det kan man måle på den kognitive udvikling. Der er altid er en del af din arbejdshukommelse, der er beslaglagt og fokuseret på den bekymring. Du har faktisk en mindre arbejdshukommelse og arbejdsevne. Så man ved faktisk, at man kognitivt skader nogle af de her børn, og man påfører det fremtidige samfund nogle udgifter til at kompensere for det senere hen. Det vil sige, at fordi man ikke bruger den viden man har, og den måske ikke er tilstrækkeligt kendt de steder, hvor man træffer beslutninger, jamen, så kommer man til at lave noget som faktisk bare puffer udgiften længere ud i fremtiden. Det synes jeg ikke er rimeligt.

De socialt udsatte skal opfylde diverse krav, og hvis ikke de kan det, så skyder samfundet deres økonomi ned. Men for at bruge de muligheder der er og opfylde kravene, skal man have ressourcerne til at reagere på det?

Det at have positive forventninger til andre mennesker er en utrolig vigtig ting. Jeg tror ikke, der er noget værre end ikke at have forventninger til andre mennesker. Når det er sagt, så er det jo rigtigt, at stiller man krav uden at give hjælpemidlerne til at opfylde kravene, er det ikke i orden. Altså, man kunne jo ikke drømme om at stille krav til en blind om at skulle kunne gå lige ud af en landevej uden hjælpemiddel, men det er nogle gange, det vi gør til dem, der har andre udfordringer.

Kommer tilbuddene om støtte for sent?

Tilbuddene kommer for sent. Jeg kan lide at citat af Robert Lewis Stevenson, ham ▶

Ja, de blev en del af livet, inkluderet i samfundet som helhed kan man sige, og det synes jeg har været rigtig godt.

med Skatteøen, "at være den du er, og at blive til det, du har muligheder for, det er livets mening". Man skal forfølge de potentialer man har som menneske, men man skal også have muligheden for at opfylde sine potentialer.

Det betyder vel, at man skal have nogle uddannelsesstilbud, hvor for eksempel sent udviklede har nogle ordentlige uddannelsesmuligheder?

Man skal acceptere, at der ikke er en lige linje for ret mange, livet tager nogle gevaldige udsving, og der skal være plads til at kunne komme tilbage. Der mangler vi i meget høj grad nogle af de positive ting i de gamle revalideringsbestemmelser. Der er masser af mennesker rundt om i landet, som er ganske almindeligt velfungerende og har fået deres uddannelse via revalidering. Det kan man ikke længere.

Der er problemer med sene indsatser og vel også med at indsatser slutter for tidligt og ikke bliver fulgt til dørs?

Man har i mange år kæmpet med efterværn. Hvis man virkelig skulle lave noget anderledes, skulle man på det område lave en lovgivning, der gjaldt fra 15-30 årige. Lovgivningsgrænsen i dag er 18 år, men mange unge modnes ikke når de er myndige men først senere. For eksempel er mange unge med ADHD, der var impulsstyrede, lykkedes med at forgælde sig helt vildt, selv om de var myndige. Det kan godt være, man skal tage ansvar for sine handlinger, men det er jo svært, når man ikke har redskaberne til det.

Kunne du line nogle ting op hvor du tænker frem og peger på hvad vi skal have øje for, hvis vi skal udvikle de sociale indsatser?

Vi skal have øje på vores styringssystem og vores økonomistyring, på vores incitamentsystem. Det har også noget at gøre med aftaler med civilsamfundet. Det kan ikke passe, at det i 2016 stadig er et problem, at man er ordblind. Vi har 5-7% ordblinde i dag, og hovedparten vil ikke komme meget længere end folkeskolen. Det kan ikke passe, at de 3% ADHD'er eller 1-2% autister skal være et problem i dag. Vi ved, hvad der skal til, så der skal meget mere fokus, ikke på inklusion, men på specialundervisning og specialpædagogik, så de får de værktøjerne, før de kommer i puberteten. Beskæftigelsesgraden blandt blinde er nede på 15. Og den sidste gruppe er hele området af psykisk syge og sårbare.

De har en beskæftigelsesgrad på 26, uagtet at en tredjedel af dem kun bliver ramt en gang i livet af et angstanfald eller en depression. Alligevel mister vi mange af dem i uddannelsessystemet. Det kan simpelthen ikke passe. Det er nogle meget konkrete problemer, som jeg gerne vil have, at man laver en national handleplan for i et 20 årigt perspektiv, så man får den lange og fokuserede indsats. oSelvfølgelig kan det lade sig gøre med de ressourcer, vi har i dag. Hvorfor skal folk ikke kunne blive fri af social udsathed?

I virkeligheden skal mønsterbruddet altså være, at vi skal bryde det mønster, der har været i de sociale indsatser?

Ja. Og det kræver, at det sociale område kommer højere op på prestigestigen, men det er politisk svært. ●